

SJULSMARKSBONDEN JOHAN PERSSON (1762–1799)

Av Christer Öberg

Ett tillfällighetsfynd i
domboken

FÖRORD

Tack vare ett tillfällighetsfynd som jag gjorde 2018 uppenbarar sig en mycket tragisk och ryslig historia kring en av mina förfäder. Fyndet visade sig innehålla ett omfattande och detaljerat protokoll från Piteå Häradsrätts urtima ting 1799 med rubriken ”Död funnen å marken”. Den avlidne hette Johan Persson och hade nyligen sålt bort sitt hemman i Sjulsmark till följd av ett osunt och onyktert liv, som nu hade fått ett abrupt och tidigt slut. Jag hade länge funderat på vad som egentligen hände med Johan eftersom han inte återfanns i dödboken. Däremot hittade jag två förmyndarprotokoll där det framgick att Johan hade alkoholproblem, försummat och sålt bort gården.

Följande historia handlar om Johans liv som gift bonde och far samt hur det gick för änkan och de små barnen efter hans tidiga död. Det här tycker jag är ett bra exempel på hur man kan kombinera släktforskning med forskning i domböcker där många ”ting” är försatta i historiens dunkel. Ordspråket ”den som söker skall finna” passar in som handen i handsken och det är en mycket spännande och utmanande forskning! Tack till Ulf Holmberg som hjälpt mig med att tolka det bitvis svårlästa domstolsprotokollet.

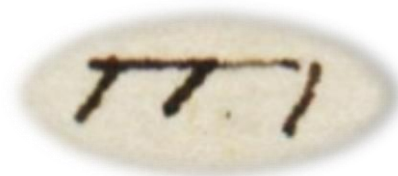
Christer Öberg i februari 2024.

BONDEN JOHAN

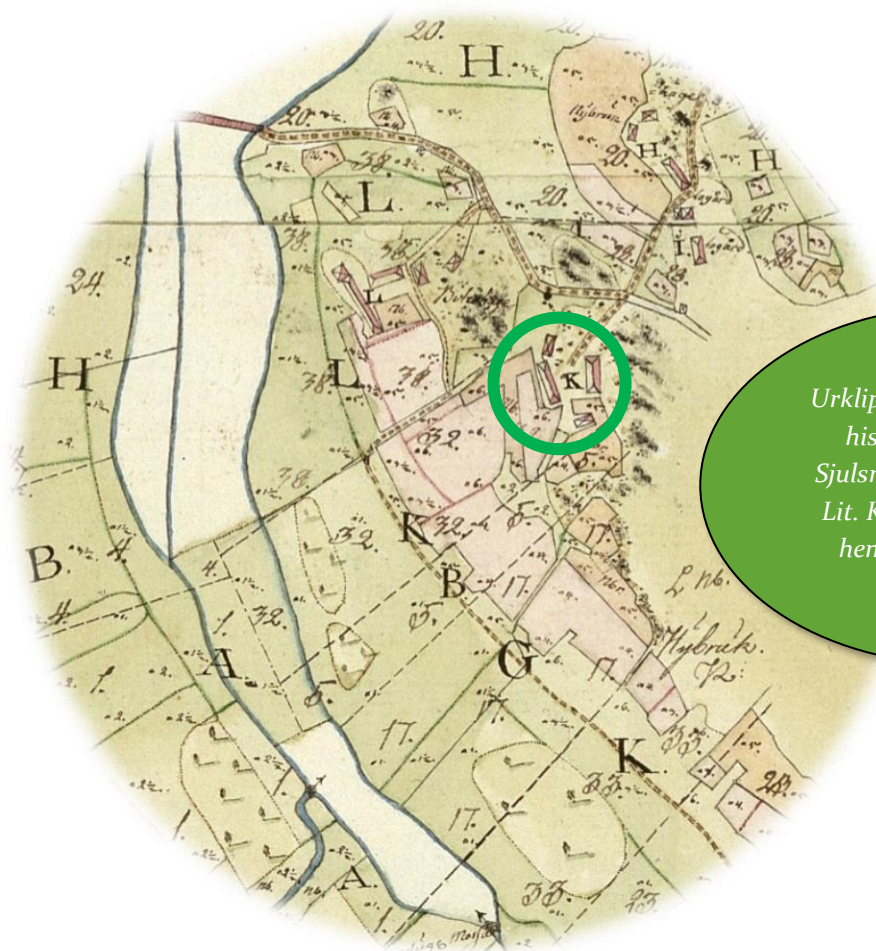
JOHAN FÖDDES DEN 3 augusti 1762 i Sjulsmark i Piteå socken som det andra barnet av tretton till bonden Per Månsson (1727–97) och hans hustru Maria Nilsson (1739–1809). Syskonen som uppnådde vuxen ålder var Nils (1761–1834, Sjulsmark nr 2), Brita (1767–1804, Mandjärv), Per (1772–1804, sjöman), Erik (1778–1817, Sjulsmark) och ”Stina” (1782–1856, Piteå stad). Det fanns sju ytterligare syskon, men de dog som små.

Johan eller ”Jan” gifte sig som 22-åring på annandag jul 1784 med den jämnåriga bondedottern Maria Johansdotter (1762–1837) från grannbyn Porsnäs. De blev bosatta på hans hemgård och i äktenskapet föddes följande åtta barn, av vilka tre dog som små: Anna Maria (1786–86), Brita Stina (1787–1839, Gamla staden), Per (1789–89), Maria (1791–91), Johan Markström (1792–1859, Altergård), Anders Markström (1794–1865, ogift i Sjulsmark), Nils Markström (1796–1865, Hälleström) och Karl (1797–1816). I april 1790 tog den då 27-åriga Johan över hemgården Sjulsmark nr 2 genom köp och det var en Norrbottensgård som kallades för ”Backen”. Skatten för hemmanet var 11/64 mantal och Johan fick ett så kallat fastebrev, dvs. lagfart i början på året 1792. Han skulle ersätta sina syskons andelar med 36 riksdaler och 32 skillingar specie vardera samt även erlægga sina bröder 3 riksdaler och 16 skillingar var. Föräldrarna som skulle bo kvar på gården satte upp ett förbehåll i händelse att Johan skulle avyttra hemmanet, så skulle hans yngre bror Per ha möjlighet att återlösa det. Den äldsta brodern Nils blev i februari 1790 ägare till 1/8 mantal av hemmanet, gården Skatan under Sjulsmark nr 2½.

Johan Perssons bomärke 1797.

Familjen tycks leva ett vanligt bondeliv på gården och åren löper på, men i september 1797 blir hemmanet intecknat för en skuld daterad i juni på 83 riksdaler och 16 skillingar till nybyggaren Adam Persson i Holsträsket. Mot slutet av samma månad tillkom en ytterligare och mindre skuld till samme man på lite drygt 7 riksdaler, så den totala skulden intecknad i hemmanet blev därmed drygt 90 riksdaler.

Urklipp från Lantmäteriets historiska karta över Sjulsmark från år 1797 där Lit. K var Johan Perssons hemman. Där ses fyra byggnader.

Efter närmare åtta år som ägare sålde Johan och Maria hemmanet den 13 januari 1798 för 333 riksdaler och 16 skillingar specie till Christoffer Johansson (f. 1767) och hans hustru Christina Johansdotter (f. 1777) från Kopparnäs (hon var född i Sjulsmark). Detta tycks ha skett både oväntat och oplanerat och det här var ju dessutom Johans släktgård sedan ungefär 1710. Makarna behöll emellertid åkernybruket ”öst i berget” och ängsslätter ”öst i åkern”, halva det så kallade Grubbänget samt västra ändan av holmen motsvarande hö till en årlig sommarskrinda. Till boningsrum skulle dem få nyttja lillstugan (bagarstugan) öst på gården (troligen den högra byggnaden under Lit. K. på kartan ovan) förutom kammaren samt halva kammaren innanför köket i den större byggnaden, härbret, det gamla fårhuset samt hölador vid gården. Johan satte även upp ett förbehåll

så att de fyra söner skulle ha möjlighet att kunna återbörda hemmanet när dem blivit myndiga. Om Christoffer ämnade uppföra ett nytt härbre skulle Johan vara behjälplig med både timmer och uppförande.

De nya ägarna fick tillträda hemmanet våren 1798 och de fick sitt tredje och vinnande uppbud, dvs. fastebrev den 18 januari 1799. För Johan var därmed tiden som bonde slut och han blev nu så kallad förgångsman och bosatt inhyses, dvs. på annans ägor. Han skattade 1798 för sex fönsterlufter, men den nya ägaren skattade året därpå endast för tre, så antagligen hade lillstugan tre fönster (Johans bror Nils Persson skattade för två).

JOHAN SATT UNDER FÖRMYNDARSKAP

IETT FÖRMYNDARPROTOKOLL daterat bara sex dagar efter hemmansförsäljningen (19 januari 1798) framgår det att bonden Johan Persson i Sjulsmark fick en förmyndare för sig själv och sin familj. Det blev ingen mindre än häradsskrivaren Johan Ol. Dyhr och orsaken var Johans ökända fylleri och att han hade försummat sin och familjens egendom genom försäljning. Protokollet lyder såhär: *"Emedan det är allmänt kunnigt och uppenbart huruledes Bonden Johan Pärsson i Sjulsmark beständigt öfwar fylleri och dryckenskap derigenom han förlösar sin ägendom till hustru och Barns yttersta lidande det gemväl sig yppat at Johan Pärsson nyligen såldt sin fastighet samt ofatbart använda köpe skillingen till enahanda dårskap utan att han förmågar sina Borgenärer; uppå Prästerskapets härom gjorda ärindran. Thy pröfvade Rn skäligt at ställa Johan Pärsson under förmyndare och blev till Curator förordnad Herads Skrifvaren välbte Johan Dyhr, hvilken håller Johan Pärssons rätt och bästa vid alla tillfällen at iagttaga och bevaka."*

Protokollet ger en tydlig bild av att Johan hade stora problem och hade faktiskt gjort sig av med all den trygghet som gården kunde ge familjen. Han var konstant lastad av starka drycker och slösade dessutom bort köpeskillingen för hemmanet till "enahanda dårskap". Johan hade ju både hustru och flera små barn, så att bli satt under förmyndarskap måste ju ha varit ett stort nederlag. Byborna kunde väl inte heller se med blida ögon på honom och hans beteende och tyckte nog synd om hustrun och de små barnen.

Efter ett års förmyndarskap framgår att Johan hade förbättrat sig i ett protokoll daterat den 26 januari 1799: *"Emeda Johan Pärsson i Sjulsmark numera förer en anständigare lefnad pröfvar Härads Rätten skäligt ändtlediga Härads skrifvaren välbetrodde Johan Ol. Dyhr ifrån det förmyndarskap honom för bemälte Johan Pärsson varit updragit må Johan Pärsson tills vidare och på försök förestå sig sjelf och sitt gods vårda"*. Johan fick alltså en ny chans att förestå sig själv, men däremot tilldelades barnen samtidigt en förmyndare vid namn Anders Johansson i Arnemark, som skulle bevaka deras rätt och bästa vid alla tillfällen.

BRÄNNVINET LEDER TILL SUPERI

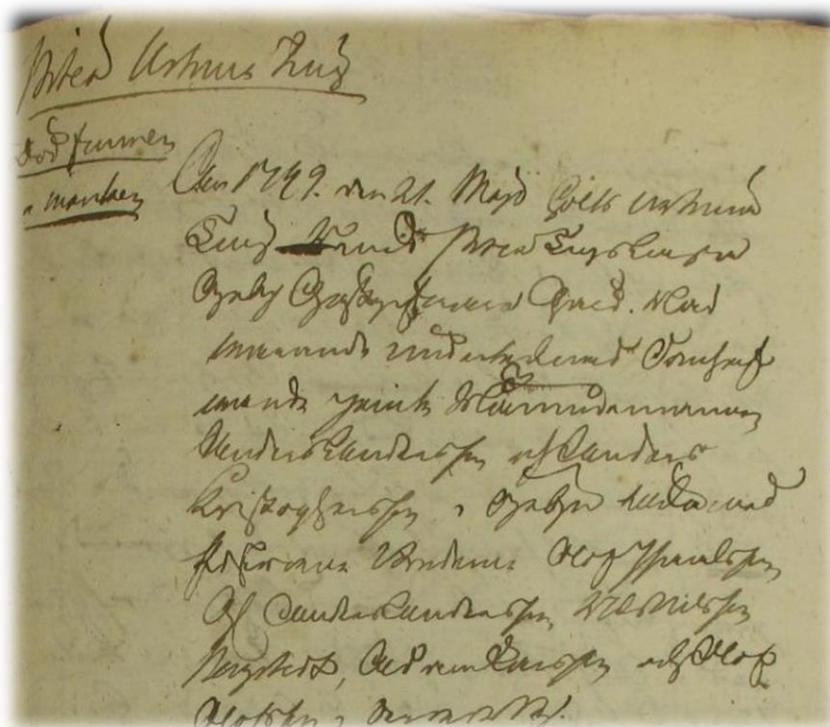
I nom läkekonsten ansågs brännvinet med inslag av olika örter, exempelvis enbär under lång tid kunna bota sjukdomar. Redan på 1500-talet upptäckte apotekarna hur lönsam brännvinsförsäljning kunde vara och började sälja drycken. Ett sekel senare hade dock vanligt folk kommit på hur man kunde tillverka eget brännvin. Det gick ju utmärkt att göra sprit av potatis som råvara istället för med det betydligt dyrare vinet. Brännvin blev nu en folkdryck som dracks även till vardags och det ledde till att superiet blev ett socialt problem. Såväl adel som bönder var ofta redigt berusade redan på förmiddagen. Husbehovsbränningen fortsatte att öka och brännvinet sågs som en naturlig del av den dagliga kosthållningen. I bouppteckningen efter Johan Perssons farbror Johan Månsson i Sjulsmark år 1787 fanns 3 kannor (7,8 liter) brännvin som en avgående post för en kostnad på 1 riksdaler och 1 skilling.

DÖD FUNNEN PÅ MARKEN

TIDIGT PÅ MORGONEN den 16 mars 1799 påträffas Johan Persson död liggandes vid en skogsväg nära den stora vägen halvvägs mellan Sjulsmark och Porsnäs. Den tidens väg gick via Lakafors och Pålmark och vidare norrom nuvarande landsvägen till Tranuträsk där ännu ingen gård fanns. Kanske var det någonstans här det tragiska hände. Det var Christoffer Johansson som hittade honom och det var ju faktiskt han som bara två månader tidigare hade fått fastebrev på hemmanet som han köpt av Johan och Maria. Dödsfallet föranledde ett så kallat urtima ting vid Piteå Tingslags Häradsrätt, dvs. ett extrating för att utreda dödsfallet. Detta hittade jag av en ren slump när jag på måfå 2018 tittade igenom Riksarkivets digitaliserade material i jakten på handlingar rörande Hälleströms sågverk. Det är ett ganska omfattande och svårläst protokoll på tio foliesidor daterat den 21 maj 1799 med den tragiska rubriken "Död funnen å marken". Piteåforskaren Ulf Holmberg har varit behjälplig med att tolka texten. På de fem första sidorna som är extremt svårlästa framgår bland annat att det var Christoffer som hittade Johan liggandes död framstupa vid hästen. Tragiskt nog höll han en till hälften uppdrucken brännvinsbutelj i sin högra hand. Johan som var känd för en överdriven begivenhet till brännvin hade varit på marknad i Skellefteå och tillbytt sig en häst som han färdades med till Pitholms gästgivargård. Vid elvatiden på kvällen den 15 mars begav Johan sig ordentligt berusad, men välklädd med hästen av hemåt från Piteå stad. Några timmar senare slutar hans förstorade hjärta att slå. Hans kropp orkade inte mer.

Utredningen leddes av landsfiskalen Carl Gustaf Björk som kallade änkan Maria och bönderna Christoffer Johansson, dennes svärfar Johan Torfastson samt Nils Johansson från Sjulsmark till förhör i Öjebyn gästgivargård. Maria beskrev sin avlidne man såhär: *"Afl. Johan Pehrssons hustru Maria Johansdotter anmält, att mannen i lifstiden ofta varit*

lika äfwentyrs som det hwarunder han nu tillsatt lifwet, samt att han de sednare åren, sedn han tilltagit i liderlighet och dryckenskap, warit beswärad af swänningar [ev. står det penningar], deraf han dock i dess f..het ungdom ägt brännwin (?).”

Urklipp av första sidan av det urtima tingsprotokollet från den 21 maj 1799.

Christoffer berättade att han och de två andra bönderna hade varit på väg med ett vedlass till Öjebyn, när han som körde främst hade fått syn på en häst med släde stå vid en skogsväg och påträffade Johan Persson liggandes död. Han var blå i ansiktet och utan minsta tecken på liv. Ingen av dem hade vågat röra vid den döda kroppen utan låtit den ligga kvar sedan hästen blivit hemskickad till byn. På landsfiskalens befallning hade dem fått föra hem kroppen till Sjulsmark. De två andra bönderna förklarade att de anlant strax efter Christoffer och kunde i övrigt bekräfta hans berättelse.

Bild av en hästtransport på 1940-talet kanske kring trakterna av Kyrkberget och Sjulsmark. Ägare Signar Berg.

Borgarhustrun Eva Sjöberg berättade att Johan under hennes frånvaro begärt och fått mat, men inget brännvin. Detta blev han dock förunnad i två halvstopsbuteljer (1 stop var 1,3 liter) hos herr borgmästaren Olof Degerman, hade druckit en del och tagit med resten på avresan. Nattbrandvakten Gustaf Carlström uppgav att han klockan tio på aftonen sett Johan komma gåendes från borgmästaren, rörd av brännvin och att han mycket överlastad avreste från staden vid elvatiden.

Björk menade att Johans döda kropp skulle läggas avsides på kyrkogården och för att utreda dödsfallet gjordes en obduktion den 19 mars. Vid en närmare skärskådning av bröstkaviteten (diafragma) fann bataljons- och fältskären Anders Utterström att den var alldeles uppfylld av ett klart och stinkande brännvin. Lungorna som var i full suppuration var huvudsakligen förtärda och svartgrå och hårt angripna på flera ställen i synnerhet den vänstra. Hjärtat var mycket stort och den vänstra kammaren var blodfylld. Den vänstra delen av levern som låg åt vänster på magen var hård. Magen och de smärre tarmarna var mycket bleka och tomma. Utterström ansåg att alla omständigheter jämfört med Johans alltid oordentliga levnadssätt *"uti öfverflödande af Spirituosa"* som en orsak till dess tid efter annan försvagade *"kropsconstitution"*. Han avslutade sitt utlåtande med: *"I följe hvaraf han nu ej längre kunde uthärda det våld han så ofta på honom utöfvad, utan då han som berättat är, om natten varit så aldeles öfverlastad och däraf ur stånd satt hjälpa sig sjelf, har i tjölden af slug slutat sitt usla lif"*.

Johan Persson blev bara 36 år gammal och avled till följd av ett långvarigt spritmissbruk sedan ungdomsåren. Han hade lidit alltmer och de uppkomna skulderna verkar ha förvärrat situationen för Johan och för familjen. Maria hade kanske ändå förstått att hans problem kunde leda till en förtidig död. Johan avled antagligen omedelbart av ett brustet kärl i hjärtat, hjärtinfarkt eller kanske blodpropp och med tanke på lungornas beskrivning så led han kanske även av det som idag är känt som kol. Han efterlämnade änkan Maria och deras fem minderåriga barn som då bara var mellan två och elva år i stor ovisshet. Tänk vilken chock för Christoffer och bönderna som hittade honom och för familjen att få höra att han påträffats död och även för Sjulsmarksborna.

Under sina tretton år i tjänsten beskrev prästen Jonas Risberg att Johan hade gjort sig känd för ett *"ogudacktigt och liderligt lefnadssätt"*, aldrig visat sig nykter vid kyrkan eller när han rest därifrån. Johan hade överhuvudtaget sällan vistats i herrens hus de senaste åren. Enligt grannarna hade han även vid husförhör i sitt eget hem oftast varit onykter, fört oljud och förfärliga svordomar. Risberg tyckte inte att det hade skett någon förbättring under Johans ettåriga förmyndarskap.

ÄNKAN MARIA OCH BARNEN

FÖR MARIA MÅSTE det ha varit en stor prövning att leva tillsammans med Johan. Han var ju allt som oftast vresig och överlastad av *"spirituosa drycker"* och hade av allt att döma dessa problem redan innan giftermålet 1784. Trots allt var han i egenskap av husbonde den som bestämde i huset och Maria fick säkert många gånger skämmas för sin make. Det var väl inte så här hon hade föreställt sig livet tillsammans med honom? Vad hade hon egentligen innerst inne tyckt och tänkt den där januaridagen 1798 då dem undertecknade köpebrevet av hemmanet? Hur var Johan mot henne, hur

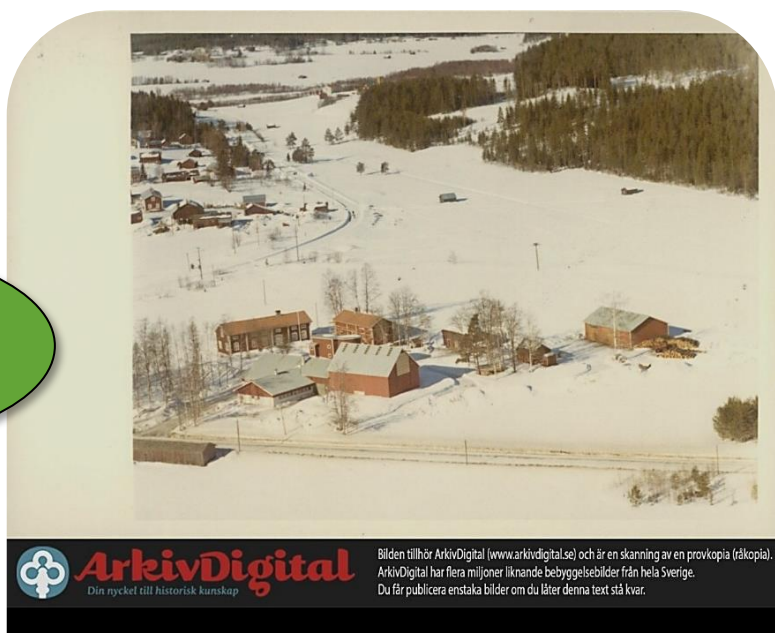
påverkades hon, försökte hon skydda barnen från honom och hur var han som far till barnen?

Efter försäljningen av hemmanet skulle familjen få bo kvar i lillstugan öst på gården Backen, som var belägen ganska långt ner på västra sidan om Ollesberget. Vid laga skifte i byn 1876–80 beslutades att gården skulle flyttas till dess nuvarande plats ”öst i berget”. Det sägs att innan flytten lutade byggnaderna ordentligt och att mangårdsbyggnaden stod så snett att om något ramlade ner på golvet så rullade det mot nedresidan. Gården Backen gjorde verkligen skäl för namnet.

Ägarförhållandena efter försäljningen fick snart konsekvenser. Det var punkten i köpebrevet 1798 om att sönerna skulle ha rätt att återbörda hemmanet när dem blivit myndiga som nu fick betydelse. Det var ju den enda lilla trygghet sönerna skulle ha som arv efter deras far. Johans yngre bror, sjömannen Per Markström hade gjort det som han enligt ett villkor i faderns köpebrev från år 1790 hade rätt till, nämligen att lösa tillbaka hemmanet om brodern skulle sälja det. Det verkar redan då ha funnits tvivel om Johan som hemmansägare. Per stod för hemmanet år 1801, men sålde det samma höst till den äldsta brodern Nils Persson för 611 riksdaler, 5 skillingar och 4 runstycken riksgäldsmünt. Nils fick lagfart ett år senare. År 1802 mantalsskrevs den i Arnemark bosatta Anders Johansson som ägare och han var ju förmyndare för att bevaka barnens rätt. Sedan 1804 stod Olof Johansson som ägare, men jag har inte hittat något lagfartsprotokoll. I januari nämnda år köpte den tidigare ägaren Christoffer Johansson svärföräldrarnas hemman Sjulsmark nr 3 för lite drygt 222 riksdaler banco där dem var bosatta.

Gården kom senare att kallas för Svedbergs efter ägaren. På senare tid eller sedan 1926 ägdes hemmanet, Sjulsmark nr 2:10 med 111 hektar (= 32:1) av John Berglund och är kvar i släktens ägo. Mangårdsbyggnaden är en tioknutig Norrbottensgård med en sommarstuga, kanske var det samma stuga Johan och Maria skulle få bo kvar i. Det är dessa gårdar som avbildas på fotot på framsidan från boken Svenska gods och gårdar (1942).

Foto över gården från 1973 som flyttades till denna plats 1883.

ArktivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

Bilden tillhör ArktivDigital (www.arkivdigital.se) och är en skanning av en provkopia (råkopia). ArktivDigital har flera miljoner liknande bebyggelsebilder från hela Sverige. Du får publicera enstaka bilder om du låter denna text stå kvar.

Änkan Maria levde ett fattigt och strävsamt liv, vilket klart framgår i mantalslängderna. Redan år 1800 noterades hon vid 38-års ålder som utfattig och skulle ensam ta hand om barnen. Det året skattade hon för tre fönsterlufter à ½ skilling. Sedan 1810 var hon dessutom sjuklig och tillhörde året därpå den så kallade allmosehjonen och dessa levde på det man kunde tigga sig till. Vid mantalsskrivningen för år 1812 uppgavs Maria vara sängliggande och sönerna Anders, Nils och Karl fanns i hushållet. Det står även en otydlig notering som jag tolkar som att Maria "föder sig und bättring". År 1814 bodde sonen Karl och dottern Brita Stina med henne och året därpå sonen Johan och dottern Brita Stina. År 1817 bodde sönerna Johan och Anders med henne och hon uppgavs som utfattig och sjuk.

1.	Anders Persson	1	1	2					
2.	Olof Johan Persson	1	1	1					3. utfattig
3.	Olof Erik Persson	1	1	2					1.
4.	Olof Erik Persson	1	1	2					1.
5.	Sjöm. Per Markström	1	1	1					

Urklipp ur mantalslängden år 1800 där Johan Perssons änka står som inhyses och utfattig på andra raden. På nedersta raden står sjömannen Per Markström, som var Johans yngre bror.

1.	Johan Perssons	2.	1.	3.			1.	4.
----	----------------	----	----	----	--	--	----	----

1.	54 år utfattig och sjuk som Johan 24 1/2
2.	1777 Jon Anders 27 år 11/60 Pigan majas
3.	Waisa 20 år -

Urklipp ur mantalslängden år 1817 där Johan Perssons änka uppgavs vara 54 år, utfattig och sjuk. Sönerna Johan och Anders samt den 20-åriga pigan Caisa skrevs i hushållet.

Vid tinget i januari 1816 behandlades ett mål som grundade sig på Häradsrättens utslag från den 21 september 1802 (utdrag daterade 19 januari och 18 september 1802). Redan då hade det blivit fastställt att den avlidne Johan Perssons barn var berättigade att i bröd lösa det av deras avlidne far försålda hemman. Nu när alla sönerna blivit myndiga togs detta upp och för kärändenas räkning var förmyndaren Anders Johansson med och som svarande stod Olof Johansson, ägare till gården Backen. Kronolänsmannen Norén

yrkade böter för svaranden motsvarande en bördeskillning på 333 riksdaler och 16 skillingar riksgälds (det var den ursprungliga köpesumman från 1798).

Sönerna verkar emellertid inte ha haft något intresse att vara ägare till deras arvedelar av hemgården. Dessutom var ju själva gården i annans ägo sedan många år tillbaka, förutom att modern Maria fick bo i lillstugan på gården. Barnen hade utan tvekan påverkats hårt av faderns tragiska liv och död och inte minst försäljningen av hemmanet som gjorde att dem fick växa upp i stor fattigdom och tidigt fick börja tjäna sitt eget bröd.

Den 10 mars 1817 sålde sönerna Johan och Anders Johansson efter moget råd och gott betänkande sina arvedelar av hemgården Sjulsmark nr 2 (sex skäls skatt) efter fadern för 200 riksdaler riksgäldssedlar vardera till den förra innehavaren Olof Johansson och hustrun Lisa. Johan och Anders hade tidigare fått ersättning i form av sängkläder till ett värde av 40 riksdaler vardera (varsin långullfäll, täcke, gulrandig huvudkudde med fjädrar i och lärftlakan). Villkoren för köpet var att sönerna skulle få varsin ko när de hade skaffat sig egna hem, fri kost och föda på gården i fjorton dagar varje år.

Redan den 6 februari 1817 hade brodern Nils Markström som då tjänade som dräng i Antnäs, sålt sin arvedel 3/64 mantal: *"I den händelse jag undertecknad kommer at af Hemmanet No 2 Sjulsmarks By Piteå socken, blifwa innehafware af 3/64 mtl, så upplåter och försäljer jag denna min arfsrätt af bemälte Hemman till min Swåger och syster"*. Köpesumman på 100 riksdaler banco skulle utfalla efter fem år. Makarna Nils Antman och hustrun Brita Stina fick fastebrev i januari 1819 och hemmansdelen benämndes Sjulsmark nr 2 1/3, "Holmen". Modern Maria blev nu bosatt hos dem och deras uppförda gård, hon uppgavs 1819 som sjuk och orkeslös och året därpå som sjuk och bräcklig.

I domboken har jag även hittat ett mål där änkan Maria Johansdotter blev kallad och stämd till tinget den 15 januari 1819 av kronolänsman Norén. Det var mågen Nils Antman som var kärke och det handlade om ett testamente eller avhandling som Maria upprättat den 12 februari 1817 där hon avstått all sin egendom till sin dotter Brita Kristina och måg Nils Antman: *"Att i den händelse någon förändring deri innan dess död inträffade, till mig erlægga för hvarje dag jag hos henne vistades sexton skillingar och den omständighet inträffade att min bemälte Svärmoder i wittnens närvaro tillsagt mig att nästa währdag från henne afflytta"*. Det var denna ersättning Nils nu ville att Maria skulle ställas till svar för och menade att han borde vara berättigad så mycket mer eftersom detta behandlingssätt och svärmoderns obilliga behandling var en ganska kännbar förlust för honom. Det verkar som att Maria gav bort all sin egendom mot att dem skulle flytta från hennes hus omedelbart. Han yrkade nu ersättning från henne och undertecknade sin stämning den 30 december 1819.

I december 1830 sålde Antman sitt hemman med 5/64 mantal för 760 riksdaler banco till Lars Marklund (från Sjulsmark nr 7), men dem förbehöll sig bland annat all åbyggnad, som skulle tillfalla hemmanet först efter båda makarnas död. De flyttade till Älvsbyn sommaren 1832 och därefter till Piteå gamla stad. Jag har tidigare hittat ett protokoll i domboken från den dagen då de skulle avflytta (som jag tyvärr verkar ha förlagt) om att det var någon form av missämja mellan Maria och makarna Antman och det kanske var orsaken att de valde att flytta från byn och kanske orsakat av den tidigare stämningen angående testamente.

De tre sönerna Johan, Anders och Nils tog sig släktnamnet Markström, sannolikt efter farbrodern Per som hade varit sjöman och räddade kvar sina brorsöners arvedelar av hemgården, men han avled dock redan 1804. Den yngste sonen Karl tjänade 1814 som dräng på Alvik nr 26 i Luleå och där tjänade även Johan och Anders. Nils tjänade som dräng i Antnäs nr 2 mellan åren 1816-18. Broder Karl avled den 25 januari 1816, bara 18 år gammal och dödsfallet har noterats i förhörslängden för Sjulsmark, men finns däremot av någon anledning liksom fadern inte inskriven dödboken. Jag har dock inte hittat något i domboken rörande honom. Avlidne Johan Perssons änka i Sjulsmark betalade 8 skillingar i begravningspengar efter sonen den 4 februari.

Trots Marias långvarigt dåliga hälsa och fattigdom så verkar hon ha följt med sonen Johan som nybyggare i Grundträsk, nordost om Sjulsmark runt år 1827. Sedan 1833 var hon återigen skriven på Sjulsmark nr 2 som ägdes av Johan Olofsson (f. 1796) och hans hustru Katarina Susanna (f. 1791). Även den tidigare ägaren Olof Johanssons änka Lisa bodde kvar här till sin död 1839. Här slutade Maria sina dagar den 11 maj 1837, 75 år gammal och en notering upplyser oss att hon var änka efter Johan Persson som en gång hade varit bonde på denna gård.

Bröderna Johan och Nils Markström gifte sig med soldat Daniel Knorts dottrar från Smedsbyn i Luleå. Brodern Anders var ogift och den enda som kom att bo kvar i Sjulsmark. Nils var min farfars mormors farfar och han blev alltså faderlös vid bara tre års ålder. För min egen del är det tur att Johans död skedde först tre år efter Nils födelse, för annars hade historien tagit en annan framtida väg och kanske hade någon annan fått skriva om denna historia eftersom jag inte hade funnits till. Sommaren 1824 flyttade Nils med sin familj från Smedsbyn till Hälleström, Piteå som är grannbyn till Sjulsmark. Nils blev anlitad som en av de fasta sågdrängarna vid Hälleströms finbladiga sågverk och fick som arrendator bedriva ett jordbruk med två, tre kor för familjens självhushåll. Familjen bodde i den ena delen av den ursprungliga arbetarbostaden som förövrigt var en portbyggnad som hade flottats hit på Rosån från Sjulsmark. Den byggnaden hade faktiskt stått i närheten av där Nils kom att växa upp. Det kan här tilläggas att Nils sonson Frans August Markström (1861-1910) i Pitholm avled genom en tragisk olyckshändelse vid åkning under fyllan ihjälklämd mellan lasset och en telefonstolpe. Detta hände också i mars, 111 år efter Johan Perssons dödsfall.

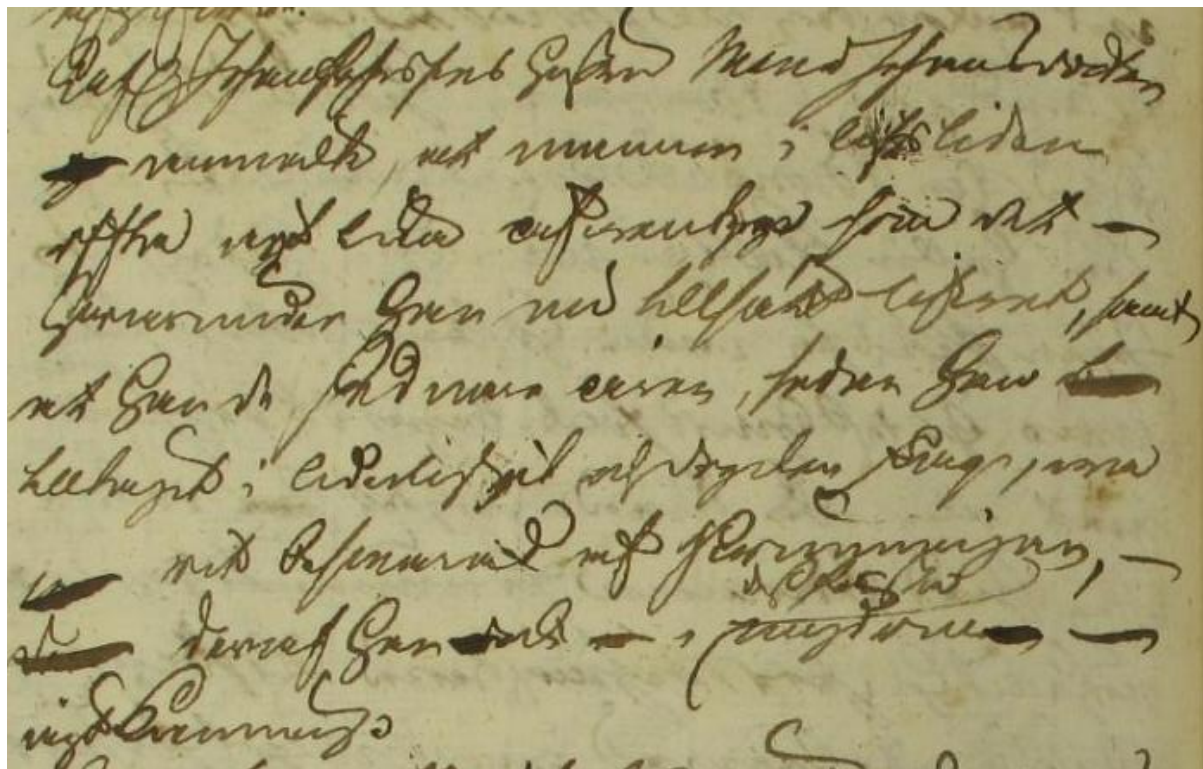
Bilden till vänster föreställer sonen Johan Markströms yngste son Erik Magnus Markström och som enda kända foto på en sonson till Johan Persson. Till höger Olof Nilsson, Ale (1814-93, son till Nils Persson), kusin till Johan Perssons barn.

AR 1799 den 21 Maj hölts urtima ting hwid Piteå Tingslaga Öjeby gästgifwaregård. Närwarande undertecknad domhafwande jemte Nämndemännen Anders Andersson och Anders Kristoffersson tillika med erfarne Olof Isaaksson, Gl Anders Andersson, Nils Nilsson Bergstedt, Anders Larsson och Olof Olofsson sammaledes (?).

S. D. I anledning af LandsFiscalen högaktad Carl Gustaf Biörks skrifteliga anmälan som skulle Bonden Johan Persson från Siulsmark blifwit tidigt om morgonen den 16 sistl marti funnen död liggandes uti marken å halfwa vägen emellan Portsnäs och Siulsmark byar; har undertecknad till Häradshöfdingen idag bådat urtima Ting, samt sig underställde Landsfiscalen Biörk jemte aflidne Johan Pehrssons Enka hustru Maria Johansdotter, då Biörk androg, att han till detta ting låtit inkalla Bönderna Khristopher Johansson, Johan Torfastsson, och Nils Johansson från Siulsmark hwilka Johan Pehrssons döda kropp å vägen öfwerkommit; Berättandes den förstnämnde eller Khristopher Johansson, att han som med sitt wedlass kört främst och farit samt lika med de andra ämnade sig till Öjebyn, blifwit warse en häst och släda stå å en bredawid stora vägen i sidan aflöpande skogswäg samt Johan Pehrsson död liggande framstupa bredewid hästen afblånad i ansigtet och utan minsta tecken till lif, hafwnades uti högra handen en till hälften utsupen brännvinsbouteillie, utan att Khristopher Johansson eller någon af de öfriga i sällskapet wågat röra wid den döda kroppen, utan låtit den ligga sedan hästen blifwit hemskickad till byn, intill med förewar afkonan då de på LandsFiscalen Biörks befallning till Siulsmark hemfört den döda kroppen, ther den några dagar efter blifwit af Landsfältskjären Anders Utterström öppnad och besigtad. Landsfiscalen Biörk gaf wid handen, att afl. Johan Pehrsson kommit med en sig tillbydt häst färdandes från Skellefte marknad samt känd för en öfwerdrifwen begifwensel till brännwin, redan då han om aftonen förut passerade Pitholms Gästgifwargård warit drucken och öfwerlastad, derutinnan han ytterligare wid ankomsten till Piteå stad fortfarit;

Berättandes Borgaren Gabriel Högbergs hustru Eva Siöberg, den Biörk till Tinget inkallade och som heller kallar näswis i Staden, att Johan Pehrsson under hustru Siöbergs frånwaro hos dess gårdsfolk begärdt och fått mat, men icke brännwin, det han dock efter hwad sedermera förunnats han i 2ne halfstops butellie erhållit hos Herr Borgmästaren Olof Degerman och hwaraf han wäl genast något förtärt men det öfriga med afresan med sig tagit; Tilläggandes NattBrandwakten Gustaf Carlström nu tillstädes, att han sedt Johan Persson klockan 10 på aftonen komma gåendes från Hr Borgmästaren Degerman, rörd af brennwin, dock utan att Carlström kunde se om Johan Pehrsson bar någon Butelie eller annat och wid pass kl 11 afreste Johan Pehrsson från Staden wäl klädd dock Att wara mycket öfwerlastad. Därefter förklarade Bönderna Nils Johansson och Johan Torfastsson, att de hwilka anländt något efter Kristopher Johansson till alla delar instämde och besannade den berättelse han afgifwit.

Afl. Johan Pehrssons hustru Maria Johansdotter anmält, att mannen i lifstiden ofta varit lika äfwentyrs som det hwarunder han nu tillsatt lifwet, samt att han de sednare åren, sedn han tilltagit i liderlighet och dryckenskap, warit beswärad af swänningar (?), deraf han dock i dess f..het ungdom ägt brännwin (?).

Änkan Marias beskrivning av sin avlidne man.

Landsfiscalen Biörk förklarade, det något närmare besked och upplysning om ordsaken till Johan Pehrssons dödeliga afgang icke kunnat utrönas med att efter all anledning, död(a)des af ett ofwerflödigt njutande af bränwin orsakats; Hwarföre och då Johan Pehrsson warit i lifstiden känd för en ogudacktig wandel, Biörk påstod att dess döda kropp måtte afsides i kyrkogård läggas; Hemställandes derjemte Landsfiscalen Biörk, om ej Bönderna Khristopher Johansson, Johan Torfastsson, måtte till böter fällas, för att de enär de han Pehrssons kropp hittades, dhe ej genast till by framfört och försedt, att honom om lugeligt warit till lifwet återbringa, utan fast mer låtit kroppen f....ld för köld qwar uppå af therigenom allt hopp om lif i händelse sådant kroppen funnits gått förlorat. Instruerade Landsfiscalen Biörk, följande af Landsfältskjären Utterström uthändigade besiktningsattest No 1.

Therwid ock en sen (?)lydande fants fogas No 2.

LiquidationsCommisarie, KronoLänsmannen Pehr Heggberg anmälte herwid, att han warit tillstädes enär Landsfältskjären Utterström den 20. på följande kladd öppnat Johan Perssons döda kropp och derwid jämte honom indfarit, att brost caviteter, alldeles warit

uppfylld af ett klart och stinkande brändwin, samt att nyden (?) anledning woro som hade Johan Pehrssonftillfalt lifwet. Aflemnades Häggberg ett så lydande prästebetyg No 3.

Efter uppläsande här af intygade Nämnd och allmoge, att afl. Johan Pehrsson fört ett ogudacktigt lefwerne samt icke kunnat på något sätt till ett anständigt uppförande benögas.

Sedan Khristopher Johansson, Johan Torfastsson och Nils Johansson ansalut (?) att från Landsfiscalen Biörks påstående så mycket mera som Johan Pehrssons swagt minne då welande aflidit af dess där af synders at kroppen war alldeles afblånad och i öfrigt hade de ej något röra wid kroppen, hälst de befarat att han af någons handa warden kommat döden gjuta, lämnades wederbörande afträde, samt för dem åter inkallade aflades.

Utslag.

Emedan wid den hållne undersökningen ej kunnat utrönas, hwar och af hwad ordsak Johan Pehrsson egenteligen aflidiit ehuru med sannorlik anledning död dess af ett öfwerflödigt nyttjande med starka drycker synes hafwa herrört, men det af wederbörande Presterskap dock är intygat samt i orten allmänt kunnigt, att Johan Pehrsson fört ett liderligt och ogudacktigt lefwerne, utan att han kunnat förenas, att oacktadt alla medfångne warningar det komma bättra;

Ty och i förmågo af 13 Cap 3§ majts pröfwar Lagtima Tingsrätten skjäligt det skall Johan Pehrssons döda kropp aflidas å kyrkogård läggas; Kommandes af dess giftorätt i bo Landsfältskjären Utterström att njuta ärsättning för dess wid besiktningen af Johan Pehrssons döda kropp använde kostnad enligt den företedda räkningen med 3 Rdr 40 sh:

Och ehuruwäl Bönderna Khristopher Johansson, Johan Torfastsson och Nils Johansson som välment, alla med den noggrannhet sig förhållit enär de å wägen funnit Johan Pehrsson död liggande, eller dess kropp till närmaste by framskaffat, för att ther, widtaga alla nögeliga utwägar till hans mederfäende; Likwäl och då det ... lades nu ... skynd. ha.... kar, att Johan Pehrsson wid dessas ankomst redan war med döden afgången, neml. kroppen redan war afblånad finner Nat. TingsR skjäligt, dem från answar herutinnan att befria.

Sedan detta war afkunnat lemnades wederbörande afträde och LagmansTingsRättens ledamöter åtskildes. År och dag som ofwan. På Urtima TingsRättens wägnar (namnteckning).

No 1 (Besiktningssattest)

Anmodad Den 18 i denne måned genom skrifvelse af Lands fiskalen Ädel och Högackta Herr Gust: Björk, att resa till Sjulsmarks by Pithe Socken för att hålla undersökning å Bondens Joh: Persons kropp, hvilken som död på vägen blifvit funnen.

Den 19 därpå följande, vid min ankomst till Sjulsmark, företogs nämde besigtning hvarvid, på Dess yttre kropp, ej fans någon den ringades åkomma, utom ett litet skubbat sår, utan på vänstra handen, men utan minsta betydenhet.

Hela kroppen, men i synnerhet ansiktet var helt mörkblått samt de större ådrorne, på Halsen (Vena Jugulares) mycket utspände.

Wid närmare skärskådande, i det Bröst Caviteten (Diaphragma) öppnades funnos Lungorna i det mästa förtärde, till färgen svartgrå, samt på åtskilliga ställen i synnerhet den vänstra Loben mycket (Schirreus) eller af hårdheter angripen hvilka nu till en del voro i full bulning (Suppuration)

Hjertat var mycket stort och fans dess vänstra kammare fylld af blod,

Då den deln af Lefrens Lob som ligger åt vänster (in Regione Epigafrica) frampå magen fans äfven en hårdhet.

Magen och de smärre tarmarne voro mycket bleka och tomma.

Alla omständigheter här tillsammanstagne jämförde med Johan Perssons alltid förde oordentelige Lefnadssätt uti öfverflödande af Spirituosa, såsom en ordsak till Dess tid, efter annan försvagade kropsconstitution! i följe hvaraf han nu ej längre kunde uthärda det våld han så ofta på honom utöfvat, utan då han som berättat är, om natten varit så aldeles öfver Lastad och däraf ur stånd satt hjelpa sig sjelf, har i tjölden af slug slutat sitt usla Lif. Hvilket på mitt förr aflagde Embets Ed; Och så sant mig Gud hjelpe till Lif och Sjal bestyrker.

Luleå den 20 Marti 1799. Andr: Utterström. Bataillons Och Lands Fältskär

Alla omständigheter, här tillammans tagne jämförde med Johans
 Perssons alltid förre oordenklige Lifvaderjakt, uti öfverflödande af
 Spirituosa, såsom en orsak till Dets tid, efter annan försvagade
 Kropps constitution. i följe hvar af dem nu ej längre kunde
 utgårdas det våld, han så ofta på Honoris utöfvar, utan då
 han som berättat är, om natten varit så aldelei öfver-
 lastad, och däraf utstund jakt hjälpa sig själv, här i tjalden af
 slag flutet till upå lif. hvilket på mitt för aflydde Embett
 Ed: Och så fant mig Gud hjälpa till Lif och Själ. bestyrket
 Lule Den 20 Martii 1799.

Andr. Utterström
 Wackillons och lands Jaktst.

No 2 Arvodesräkning för Bonden Joh: Perssons Döde kropps besigtigande:

6 mil fram och åter skjuts för en häst à 8 S. mile	2 riksdaler
3ne dagars dag tractamente à 8 S om dagen	24 skillingar
Så väl yttre som inre besigtning	1 riksdaler
Besigtningens betyg	16 skillingar
Summa	3:40

Alt är upptaget efter Kongl. Majts medicinal Taxa för Chirurgi af år 1777.

Lule Den 20 Martii 1799. Andr. Utterström

No 2: Arvodesräkning för Bonden Joh: Perssons Döde Kropps besigtigande.

	Riksdaler	Skillingar
6 mil fram, och åter skjuts för en häst à 8 S. mile	2	—
3ne dagars dag tractamente à 8 S om dagen	—	24
Så väl yttre, som inre besigtning	1	—
Besigtningens betyg	—	16
Alt är upptaget efter Kongl. Majts Medicinal Taxa för Chirurgi af år 1777.		
Lule Den 20 Martii 1799.		
Summa	3	40

Andr. Utterström

No 3 (Prästebetyg)

Afledne Bonden Johan Pehrsson ifrån Sjulsmark har under de 13ton åren jag såsom Präst tjent i församlingen gjordt sig Känd för ett ogudaktigt och liderligt lefnadssätt, så och han sällan eller aldrig visat sig här vid Kyrkan, utan at vara öfverlastad af Starka drycker sällan varit i herrens hus och kanske aldrig rest nyckter hem här ifrån, på flera år har han icke heller nyttjat den Helga Nattvarden och efter Hans grannars angifvande vid de vanliga hus förhören, äfven i sitt eget Hus som oftast öfvat fylleri oljud och forfeliga svordomar och ehuru han derföre undergådt alla de varnings grader som Presterskapet tilhöra, til och med stock Bänf, och en tid ställtdt under förmynderskap har dock mig vitterligt ingen förbättring uti dessa laster med honom kunnat vinnas, som efter begäran til bevist lämnas af Piteå d 20 Maji 1799. Jonas Risberg. Comminister

